

Beszámolt a hallgatók elméleti és gyakorlati foglalkozásairól egyéves tapasztalat alapján. Már rövid gyakorlati idő is azt mutatta, hogy a munka a hallgatóktól több önállóságot, öntevékenységet és kezdeményező készséget kívánt, mint az iskolai hospitálás. A munka fokozta felelősségérzetüket. A részletkérdések kimunkálására munkaközösséget hoztak létre, melynek célja *A diákkotthoni nevelőképzés rendszeré-*nek kidolgozása.

KUNSAGI ÉLEMÉR egyetemi adjunktus tervezete alapján az egyetem megkezdte a tanárjelöltek műszaki-gyakorlati képzését kísérleti jelleggel. A kérdéssel kapcsolatban két cikk látott napvilágot. *A Szegedi Tudományegyetemen megkezdik a középiskolai tanárjelöltek műszaki-gyakorlati képzését* (Délmagyarország, XV. évf. 274. sz.); *Gyakorlati képzés a szegedi egyetemen* (Munka és Iskola, II. évf. 3. sz.).

A témák harmadik csoportja a tankönyv, illetve jegyzetek készítését foglalja magában.

Megjelent ÁGOSTON GYÖRGY egyetemi docens *A nevelés elmélete I. rész* (Tankönyvkiadó, Bp. 1959.) című tankönyve.

Terjedelmében és problémafelvetésében túlmegy az egyetemi tankönyv keretein. A nevelés történeti és osztályjellegének igazolására beillesztett neveléstörténeti anyag bő terjedelme, a nevelés fogalmának széles értelmezése, a kommunista nevelés egyes területeinek különböző szerkezetben történő tárgyalása nehézséget okoz a hallgatóknak az anyag elsajátításában. A gazdag tartalom, friss példaanyag, a kérdésekben megmutatókozó határozott állásfoglalás, a közérthető stílus a könyv előnyére válik.

Jelenleg a szerző a tankönyv második részén dolgozik JAUSZ BÉLA társ-szerzőségében.

KUNSAGI ÉLEMÉR egyetemi adjunktus *A biológia középiskolai tanításának módszertana* című egyetemi jegyzetét készíti.

Pedagógiai főiskolák

(NÉMEDI LAJOS, EGER)

1. Tudatosan beszélünk a pedagógiai főiskolák neveléstudományi munkásságáról és nem ezen tanárképző intézmények pedagógiai tanszékeinek törekvéseiről és eredményeiről. A pedagógiai főiskolákat ugyanis az jellemzi, hogy a neveléstudomány problémáival való törődés nem korlátozódik a pedagógiai tanszékekre, hanem egy bizonyos mértékig jellemző ez valamennyi tanszékre. A szaktanszékeken legáltalánosabb a szakdidaktikával és a felsőoktatás kérdéseivel való foglalkozás. De pl. Egerben is neveléstörténeti cikkeket írtak a fenti időszakban a magyar irodalmi, a magyar nyelvészeti és a történelmi tanszék tagjai, az orosz tanszék vezetője pedig neveléslélektani polemikus írást publikált.

A neveléstudományi munkásság oroszlánrészé azonban mégis csak a pedagógiai tanszékeké. Az alábbiakban ezeknek a tanszékeknek helyzetével, az őket foglalkoztató problémákkal kapcsolatban szeretnék néhány összefoglaló megjegyzést tenni.

A főiskolák pedagógiai tanszékeinek személyi ellátottsága elég szűkösnek mondható, különösen ha tekintetbe vesszük a különböző bizottságokban és a tudományos ismeretterjesztésben kifejtett tevékenységet és a levelező hallgatók rendkívül nagyszámú vizsgáit. Hátráltatja a munkát, hogy a tanszékek (a főiskola más tanszékei is!) az egészen elemi technikai munkákat is, aminő jelentések, kész tanulmányok, dokumentációk másolása stb. maguk kénytelenek elvégezni tanszéki gépírók hiányában. Igen szűkös különösen a külföldi köny-

vekre és folyóiratokra fordítható pénzüsszeg, illetőleg devizakeret. Így nagy nehézségekbe ütközik, hogy a tanszékek ne csak az oktatáshoz, hanem a tudományos munkához szükséges könyveket is be tudják szerezni és biztosítani tudják ezzel is a nemzetközi tudományos szintet.

Racionalizálná a munkát, és így a kutatásra kedvezően hatna ki, ha — a főiskolák javaslatai alapján — lehetővé válnék külön lélektani tanszékek felállítása. Egy ilyen megosztás személyi és dologi feltételei ebben a pillanatban Szegeden található meg a legteljesebb mértékben. Egernek és Pécsnek a lélektani és pedagógiai kutatások végzéséhez szüksége lenne néhány modern műszerre és kísérleti eszközre. A pedagógiai főiskolák pedagógiai tanszékei kedvező légkörben, de — mint láttuk — számos hátráltató mozzanattól függve végzik munkájukat. Ennek a munkának egyik előnyös jellemző vonása, hogy egyre nagyobb mértékben az általános iskolai és a főiskolai oktatás, nevelés gyakorlati kérdései felé fordul.

Az *egri főiskola* pedagógiai tanszéke jelenleg lélektani és didaktikai témákon dolgozik. BERENCZ János tanszékvezető tollából hamarosan publikációvá érkezik egy tanulmány a RORSCHACH „forrásértelmezési kísérlet”-ének helyes megítéléséről. Ez egyik részlete a szerző nagyobb terjedelmű, a XX. századi polgári pszichológiai irányzatok kritikájával foglalkozó kéziratának. — SOMOS Lajos docens didaktikai témája: Helytelen-e az eldöntendő kérdés?

A tanszék több évre tervezett kollektív munkája a szocialista akarati nevelést, ennek formáit és lehetőségeit kívánja vizsgálni az általános iskola felső tagozatában. Ennek keretében az akarati nevelés általános pszichológiai és pedagógiai megalapozása mellett feldolgozzák azokat a tapasztalatokat, melyeket az iskolai tantárgyi oktatással, de még inkább az osztályfőnöki munkával és az úttörő szervezetben történő neveléssel kapcsolatban szereztek. A téma szélesebb, 4 évre tervezett kutatásával a tanszék egyben arra is törekszik, hogy egy időszerű és gyakorlatilag fontos pedagógiai problémát a maga komplex mivoltában — neveléstörténeti, pszichológiai és pedagógiai összefüggéseiben — közelítsen meg. — A tanszékvezető ezenkívül a kultúrfilozófiai pedagógia részletes elemzésével és bírálatával foglalkozik.

A tanszék kollektív munkái között szerepel még a főiskolai oktatás pedagógiai és módszertani kérdéseinek tanulmányozása, az iskolareform irányelveinek szellemében.

A *pécsi főiskola* pedagógiai tanszékén KELEMEN László tanszékvezető már több mint másfél évtizede foglalkozik a gondolkodás nevelésével és fejlődésével az általános iskolában. Az utóbbi 5—6 évben két munkatársa és a főiskola néhány más tanszéke is bekapcsolódik ezekbe a munkálatokba (nyelvészet, földrajz, kémia). Az iskolareform még csak fokozta e kutatások jelentőségét, hiszen a megnövekedett oktatási feladatok hatékony oktatási módszereket követelnek, és előtérbe állítják a logikus gondolkodás fejlesztésének követelményét a gyermeknél. A tanszék széleskörű kísérletek alapján kívánja felmérni a különböző tantárgyakban a tantervi fogalmak taníthatóságának szintjét. Kétségtelen, hogy mindez, ha idejében elkészül, nagy segítséget tud majd nyújtani a tantervkészítő munkának. — KELEMEN László összefoglaló munkát ír az általános iskolai tanulók gondolkodásáról. Tervezi egy korszerű nevelés-lélektani kézikönyv megírását is.

KOMLÓSI Sándor docens a családi nevelés kérdéseivel foglalkozik hosszú évek óta, külső munkatársak időleges bevonásával. Hasznos tapasztalatokat szerzett 1960-ban a Német Demokratikus Köztársaságban tett tanulmányútja

alkalmával. — A témakörből két résztanulmány a nyomdafestéket várja (Az iskola és család kapcsolatának 15 éves alakulása. — A magyar nőmozgalom felszabadulás utáni pedagógiai tevékenysége.). — SZÁNTÓ Károly docens kutatási témája az általános műveltség problémájával összefüggő kérdések vizsgálata. Ez a munka is jelentős hozzájárulás lehet a tantervek és az iskolai oktatás eredményesebbé tételéhez.

A *szegedi főiskola* pedagógiai tanszékén DRIEN Károly tanszékvezető a pedagógiaoktatás reformjával foglalkozik, a szocialista országok tapasztalatai alapján, a felsőoktatási reform szellemében. Szorosan ehhez a témakörhöz kapcsolódik a főiskolai hallgatók gyakorlati képzésének kialakítása és egyáltalán a mai általános iskolai tanárképzés egész problematikája. — NÁNÁSI Miklós docens az erkölcsi nevelés és a főiskolai hallgatók általános műveltsége kérdéseivel, BEREZKAI Sándor adjunktus pedig a tantervtörténeti kutatásokkal foglalkozik. (Nyomtatásra vár A szegedi általános iskolák története c. tanulmány.) GERÉB György főiskolai tanár a politechnikai oktatással, valamint a termelés-sel kapcsolatos munkalélektani megfigyeléseket végez, saját laboratóriumában. Folytatja a tanulók túlterhelésével kapcsolatos fáradtságlélektani kutatásait. GERÉB György másik munkaterülete a comenológia. Most elsősorban a nagy cseh pedagógus munkásságának előzményeit, közelebbről ALSTEDIUS műveit elemzi. — TIMÁR Andrásné tanársegéd az általános iskolai tanulók pajtási kapcsolatainak alakulását vizsgálja. — Jelentős témái vannak a szegedi tanszéknek az országos távlati kutatási terv keretében is.

Az iskolareform vitái és munkálatai máris ösztönző erőként jelentkeznek a pedagógiai főiskolák neveléstudományi törekvéseiben. A fentiekben csak a pedagógiai tanszékeket érintettük, de kisebb mértékben vonatkozik ez a főiskolák többi tanszékeire is. A főiskolák áttértek a háromszakos négyéves tanárképzésre, és lényegesen nagyobb teret biztosítanak a hallgatók gyakorlati képzésének. Új tanszékek keletkeztek a műszaki és mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok tanárképzési szükségleteinek ellátására. Mindez máris azt eredményezi, hogy a neveléstudomány elvi és gyakorlati kérdései iránt növekszik az érdeklődés, felfokozódik a nemes pedagógiai szenvedély. Reméljük, hogy hamarosan ennek a munkának eredményeiről is beszámolhatunk.

2. A továbbiakban témakörönként próbálunk összefoglaló képet adni a három pedagógiai főiskola neveléstudományi munkásságáról az 1959 és 1960-ban megjelent publikációk tükrében. (A témakörök sorrendje megegyezik azzal a sorrenddel, amelyet a „Tanulmányok a neveléstudományok köréből” c. tanulmánykötetben követtünk.)

Az *általános didaktika* körébe sorolhatók a következő publikációk: BAĀOS József: A tanári beszéd. Egri Évkönyv, 1960, valamint SOMOS Lajosnak két cikke: A szakrendszeri oktatásra való áttérés néhány problémája az általános iskolában. Egri Évkönyv, 1960. — és Van-e túlterhelés az általános iskolában? KN 1960. — SZÁNTÓ Károly Az általános műveltség fogalmát kívánja meghatározni. (Az általános műveltség fogalmának problémája. Pécsi Évkönyv, 1958 — 59.)

A *neveléstan* általánosabb kérdéseit veti fel BERENCZ János: A pedagógia tudományelméletének alapvető kérdései, Egri Évkönyv, 1959: és A pedagógiai kutatás néhány időszertei kérdéséről. Egri Évkönyv, 1960. cikkeiben. — A hazafias nevelés és világnézeti nevelés oly fontos problémájához jelentenek értékes hozzájárulást a következő cikkek: KÁLMÁNCHÉY Zoltán: A szocialista hazafiaság és a hazafias nevelés problémája. Pécsi Évkönyv, 1958 — 59, SOMOS Lajos: A hazafias nevelés lehetőségei tanulmánykiránduláson, KN 1959, Nevelési problémák a 6 — 10 éves gyermekeknél, KN 1959, Események — példaképek (Serdülőkori erkölcsi-politikai nevelése.) KN 1960, valamint VAS Károly vizsgálódásai az általános iskolai történelemtanítás nevelőhatásaira vonatkozólag: Vizsgálatok az ált. iskola VIII. osztályának történelemtananyagában a világnézeti nevelés szempont-

jából. Tanulmányok a neveléstudomány köréből 1959, és Világnézeti nevelés az ált. iskolai történelemtanításban. Módszertani tanulmányok, KPTI 1959. — Az iskolai fegyvellemmel kapcsolatos régi témaköréből jelentetett meg ZSÁMBÉKI László egy újabb tanulmányt: A viselkedés automatizált elemeinek szerepe és jelentősége a fegyelmezett magatartás kialakításában. Szegedi Évkönyv, 1959.

A lélektan (gyermeklélektan, neveléslélektan) a főiskolai kutatások egyik centrális területe. Mindenekelőtt GERÉB György vizsgálódásairól kell itt beszámolnunk. Jelentősebb publikációi a következők: BACSKAI Józsefné—GERÉB György: Szempontok az iskolai érettség pszichológiai megítéléséhez. Népegészségügy, 1959. VARGA Miklós—GERÉB György: Aphasie-Therapie. Sammlung Zwangloser Abhandlungen aus dem Gebiet der Psychiatrie und Neurologie. H. 18. 1959. 38. GERÉB György—NACYMAJTÉNYI László A süketnéma gyermekek kérgi dinamikájának lélektani vizsgálata. Gyógypedagógia IV. 2—3, (1959). GERÉB György—Lovász Tibor: Oligofrén gyermekek fáradékonyságának lélektani vizsgálata. Gyógypedagógia IV. 5. (1959). Gyermekek fáradékonyságának pszichológiai vizsgálata. Gyermekgyógyászat X. 4. (1959). Pulzációs artikulozkópunk és a vele való kísérletek. Gyógypedagógia IV. 5. (1959). — Általános iskolai tanulók fáradékonyságának pszichológiai vizsgálata. Szegedi Évkönyv, 1959. Az enuresis pszichoterápiás befolyásolása ingertársítás kapcsán (Enurograph). Gyermekgyógyászat X. 12. (1959). Általános iskolai tanulók fáradságának tünetei és formái. Ped. Szle. 1959. — Reflexometriás vizsgálatok fáradékonysági tényezők psychés hatásának kimutatására. Psychologiai tanulmányok II. 1959. — Über die psychotherapeutische Beeinflussung der Enuresis durch Reizassoziiierung (Enurograph). Acta Paedopsychiatrica 27. Jg. 5. H. 174—177. (1960). Munkalélektani vizsgálatok reflexometriás és tremometriás eljárásalkalmazásával. Magy. Pszichológiai Szemle XVII. k. 2. sz. (1960). 1960-ban megjelent GERÉB György igen jól használható szemléletes segédkönyve a főiskolai oktatás számára, a Pszichológiai Atlasz második bővített kiadásban.

KELEMEN László a gondolkodás nevelésével és fejlődésével kapcsolatos eddigi tanulmányait a következőkkel gyarapította: A neveléslélektani kutatások feladatairól. Ped. Szle. 1959. — A következtetés műveletei az általános iskola alsó tagozatában. Pécsi Évkönyv, 1958—59. — Hogyan segíthetik a neveléslélektani kutatások a pedagógus munkáját? A tanulók személyisége és gondolkodása c. kötetben. 1959. Sajátos következtetési formák és tévedések az alsó tagozatban. Pszichológiai tanulmányok II. 1959. Az életkori sajátosságok elve a pedagógiában. Tanulmányok a neveléstudományok köréből. 1959. A neveléslélektan néhány alsótagozati vonatkozása. KPTI kiadvány 1959. A gondolkodás nevelésének néhány időszervi problémája. Valóság, 1960. — Hosszú évek szorgos kutatómunkájának eredményeit foglalja össze KELEMEN László könyve: A 6—10 éves korú tanulók gondolkodása. 1960.

Az egriek lélektani tanulmányai is értékes adalékokat jelentenek. BERENCZ János: A gyermek fejlődési sajátosságainak gyermeklélektani értelmezéséről. Egri Évkönyv, 1960; BIHARI József: A szocialista neveléslélektan néhány vitás kérdéséről. Egri Évkönyv, 1959. (VINCZE László—VINCZE Flóra: A gyermek fejlődése és nevelése c. munkájának értékelése); JUHÁSZ Tamásné: Megfigyelések és szempontok az V—VI. osztályos gyermekek játékaiknak pedagógiai szempontú vizsgálatához. — BERENCZ János Gyermeklélektani megfigyelések Anatole France műveiben c. cikkében (Egri Évkönyv 1959.) konkrét anyagon foglalkozik a gyermek állítólagos „animista” világnézetével és a vallásos nevelés káros, torzító hatásával.

A neveléstörténet terén a legjelentősebb főiskolai kutatási téma a comenológia. BAKOS József: Az Orbis Pictus és magyar szövege pedagógiai és nyelvészeti jelentősége címen ír az 1959-es Egri Évkönyvben. Ugyanott folytatja bibliográfiai munkáját (A magyar Comenius-irodalom III.). Az Egri Évkönyv 1960-as kötetében COMENIUS és a magyar nyelv problémáját fejtegeti. (Adatok a magyar nyelv grammatikalizálódásának fejlődéséhez.) — GERÉB György COMENIUS egyik fontos művét tette közzé: A látható világ. (Az 1669-ben megjelent háromnyelvű kiadás magyar szövege alapján és fapetszeteivel közzétette, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta. . . Budapest 1959.) — GERÉB többi COMENIUS tanulmányai is igen figyelemre méltóak: Az Orbis sensualium pictus művelődéstörténeti jelentőségéről. Budapest 1959. — Der Plan, „alle in allem” zu unterrichten. Lehrer der Welt. Sondernummer 1959. — A módszer értelmezése COMENIUS didaktikájában. Tanulmányok a neveléstudomány köréből. 1959. — Válogatott bibliographia COMENIUS munkásságának tanulmányozásához. A Szegedi Egy. Könyvtár Kiadványai. 1959.

A magyar Tanácsköztársaság évfordulóján két tanulmány foglalkozik 1919 közoktatásügyével: KOMLÓSI Sándor: Emlékezzünk a Tanácsköztársaság közoktatásügyére. Pécsi Évkönyv, 1958—59, és SZÁNTÓ Imre: A szocialista pedagógusmozgalom Heves megyében 1918—19. Egri Évkönyv, 1959. — BUDAI Lajos: Magyar rajzoktatás a század-

fordulón címmel folytatja tanulmányorozatát (Szegedi Évkönyv, 1959.). — NÉMEDI Lajos egyrészt BESSENYEI György és a Ratio Educationis kapcsolatának helyes értelmezésére mutatott rá (Egri Évkönyv, 1959.), másrészt kísérletet tett az egri Pedagógiai Főiskola első tíz éve történetének fővázolására (Az egri Pedagógiai Főiskola első tíz éve. Egri Évkönyv, 1959.). — A magyar tanárképzés által a felszabadulás óta megtett utat és ennek eredményeit foglalja össze Tanárképzésünk fejlődésének útja a felszabadulás óta. c. cikkében, Felsőokt. Szle. 1960.

Kisebbségi neveléstörténeti adalékok: BAKOS József: Nevelésügyi és művelődéstörténeti adatok egy XVIII. századi diákalbumban (1702—1737.) Egri Évkönyv, 1959. BIHARI József: Egy szerb tanító nyugtája. Egri Évkönyv, 1960, és PRIVLER Gyula: LISZT Ferenc, a nevelő. Pécsi Évkönyv, 1959.

A *szakmódszertan* a pedagógiai irodalom legáltalánosabban művelt ága a főiskolákon. Külön ki kell emelnünk a pécsi Pedagógiai Főiskola Módszertani Kiadványait. 1959-ben a második füzet jelent meg 17 tanítási vázlattal és CSABA Károlynak bevezető tanulmányával: A tanítási órák tervezése és felépítése. — A tantárgyak hagyományos sorrendjében felsoroljuk a legfontosabb idevonatkozó tanulmányokat. BENKÓ László: Nyelvtani elemzések (társszerzőség) 1959. DR. RÓNAI Béla—DR. TERESKÉNYI Ferenc: A magyar nyelv-tanítás módszertanának vázlata. (Egys. egyetemi jegyzet.) 1959. VASS Károly: A munkásmozgalom történetének tanítása az általános iskolában. Történelemtanítás: 1959—60. HEGYI József: Gondolatok az ének kézikönyvekhez. Énektanítás. 1960. PLATTHY György: A népművészet szemléltetése az általános iskolákban. Egri Évkönyv, 1959. KOVÁCS Gyuláné: A serdülők énektanítási problémái. Pécsi Évkönyv, 1960. MOSONYI Kálmán: A számfogalmak kialakítása az alsótagozatban. A matematika tanítása. 1959. BUVÁRI András: A gondolkodásra nevelés a fizika tanításában. A természettudományok tanítása. 1959. OHM törvényének tanítása. Uo. 1960. Írásbeli számonkérés a fizika tanításában. Uo. 1960. KORCSMÁROS Iván: Vizsgálatok az általános iskolai kémia tanítás egyes problémáinak megoldására. Ped. Szle. 1960. NAGY Pál: Kísérletek a kénsav keletkezésének, a foszfor égésének és a foszforreakálás jelenségének bemutatására. Szegedi Évkönyv, 1959.

Külön kell megemlékeznünk azokról a közleményekről, amelyek a *felsőoktatás* általánosanabb vagy egy-egy tantárgy tanításával kapcsolatban oktatási vagy nevelési kérdéseiről emlékeznek meg, elsősorban a Felsőoktatási Szemle és a Főiskolai Évkönyvek hasábjain. BERENCZ János: Tanárképzés és nevelői gondolkodás. Felsőokt. Szle. 1959. DARVAS Andor: Tanszékeink a szocialista tanárképzés műhelyei. Uo. 1960. NÉMEDI Lajos: Főiskolai hallgatóink anyagi helyzetéről. Uo. 1959. Felsőoktatás és ismeretterjesztés. (Néhány megjegyzés az egyetemek, főiskolák és a KISZ kapcsolatáról.) Uo. 1959. A pedagógiai főiskolák feladatai a pártkongresszus után. Uo. 1960. SZOKODI József: A világnézeti nevelőmunka néhány kérdéséről. Uo. 1960. KELEMEN László: Egy tanszék munkájáról. Uo. 1960. BUVÁRI András: Politechnikai szemléletmódra nevelés a pedagógiai főiskola fizikai tanszékén. Munka és iskola. 1960. KOMLÓSI Sándor: Az ifjúsági szervezetek nevelőmunkája c. tantárgy a pedagógusképző felsőoktatási intézményekben. Felsőokt. Szle. 1960. DARVAS Andor: Kísérlet a középiskolát végzettek fizikai ismereteinek realisabb megállapítására. Egri Évkönyv, 1959. Ahogyan a főiskola látja. KN. 1959. FUTÓ József: A földrajzi szakdolgozatírás néhány kérdése. Egri Évkönyv, 1959. CHIKÁN Zoltánné: RADNÓTI Miklós eclogáinak nyelvéről. JUHÁSZ Lajos: Phytophysiológiai kísérletek és azok felhasználása a növénytan tanításában. Uo. 1959. LÉGRÁDY Gyula: A lektorátusi nyelvoktatás néhány problémája. Uo. 1959. DARVAS Andor—SOMOS János: A főiskolai fizikai gyakorlatok vezetésének módszere. Uo. 1959. FUTÓ József: A földrajzi terepgyakorlatokról. Uo. 1959. BIHARI József: Hogyan tanítsuk GORKIJ Ének a sólyom-ról c. költeményét. Uo. 1959.

A főiskola tanárai eddig is kivették a részüket az *általános és középiskolai tankönyvek* írásából. Az utóbbi években a következő tankönyvek jelentek meg új szövegezésben vagy átdolgozásban főiskolai szerzők tollából: DRAHOS Ágoston: Citanka pre VI. triedu vseobecnych skol. Bp. 1959. MOSONYI Kálmán: Algebra. Tankönyv az ált. iskola VIII. osztálya számára (társszerző KELEMEN Jánosné). ÜDVARHELYI Károly: Földrajz az ált. iskola V. osztálya számára, Földrajz az ált. iskola VI. osztálya számára, Földrajz az ált. iskola VIII. osztálya számára.